

Naturvärdesinventering

inför för detaljplan Entré Ytterby

2017-05-11

1269 – Naturvärdesinventering (NVI) enligt SS 19900

Uppdragsgivare

Saltholmsgruppen

Uppdragsgivarens kontaktperson

Anna Eklund, Rådhuset Arkitekter AB

Tel. 0522-65 66 66

e-post. anna@radhuset.se

Uppdragstagare

Naturcentrum AB

Strandtorget 3, 444 30 Stenungsund

Tel. 010-220 12 00

ncab@naturcentrum.se

Naturcentrums projektledare

Petter Bohman

Tel. 010-220 12 11

petter.bohman@naturcentrum.se

Naturvärdesinventering och rapport

Petter Bohman

Intern granskning

Per Claesson Saarinen, Naturcentrum AB

Tel. 010-220 12 21

per.saarinen@naturcentrum.se

Kartmaterial

Underlagskartor har tillhandahållits av Rådhuset Arkitekter AB.

Omslagsbild

Kyrkebäcken längs med inventeringsområdets södra kant.

Foton i rapporten

Samtliga foton är från inventeringsområdet och har tagits av Petter Bohman i samband med inventeringen.

Denna rapport bör citeras enligt följande:

Bohman, P. 2017. Naturvärdesinventering inför för detaljplan Entré Ytterby.

Naturcentrum AB. Rapport 14 sidor.

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
GENOMFÖRANDE	5
UPPDRAG	5
INVENTERINGSOMRÅDET	5
METODIK	5
RESULTAT	7
INFORMATIONSKÄLLOR - TIDIGARE KÄNDA UPPGIFTER	7
INVENTERINGSRESULTAT	8
REDOVISNING AV NATURVÄRDESOBJEKT	10
LÖVSKOGSBÅRDENS BETYDELSE FÖR KYRKEBÄCKEN	13

Sammanfattning

Naturcentrum AB har på uppdrag av Saltholmsgruppen via Rådhuset Arkitekter AB genomfört en naturvärdesinventering (NVI) av ett knappt 2 hektar stort område vid Hollandsgatan söder om väg 168 i Ytterby tätort. Förutom naturvärdesinventeringen har även fördjupade undersökningar gjorts av Kyrkebäckens lopp genom inventeringsområdet.

Tre naturvärdesobjekt har identifierats, två av dessa utgörs av strandnära lövskogsbårder utmed Kyrkebäcken och dess biflöde och ett utgörs av själva Kyrkebäcken.

I ett av naturvärdesobjekten observerades ett exemplar av den fridlysta laven getlav *Flavoparmelia caperata*. Fridlysningen regleras i Artskyddsförordningen. Getlaven är en art som ökat sin utbredning mycket kraftigt under de senaste 10 åren, särskilt i Göteborgs-trakten. Förekomster har påträffats i en mängd olika miljöer, även på platser som bedöms sakna naturvärden.

Kyrkebäcken, som rinner längs med inventeringsområdets södra kant, hyser ett reproducerande bestånd av öring *Salmo trutta*. I den aktuella bäcksträckan har åtgärder som syftar till att gynna arten genomförts. Åtgärderna har lett till att det nu finns fem mindre forssträckor med tillhörande lämpliga lekbottnar längs den berörda delen av bäcken. En viktig komponent för att bäcken ska vara lämplig som livsmiljö för öringen är att vattnet skuggas, åtminstone delvis. Beskuggning av träd skapar områden för öringen att söka skydd i samt tillför grovt organiskt material som ökar mångformigheten på vattendragets botten. Trädbården är framför allt viktig i anslutning till forssträckorna och lekområdena.

Genomförande

Uppdrag

På uppdrag av Saltholmsgruppen via Rådhuset Arkitekter AB har Naturcentrum AB utfört en naturvärdesinventering i ett litet område i östra delen av Ytterby tätort. Området är planerat för bebyggelse. Inventeringen ska användas som underlag i det fortsatta planeringsarbetet.

Inventeringsområdet

Inventeringsområdet utgörs av ett knappt 2 hektar stort område vid Hollandsgatan söder om väg 168 i Ytterby. Området består till största delen av öppna gräsytor och ruderatmarker. Nästa halva ytan utgörs av hårdgjord asfalterad mark och byggnader. Här finns en återvinningscentral. Utmed inventeringsområdets östra och södra gräns rinner Kyrkebäcken och ett biflöde till denna. Längs med bäcken och dess biflöde finns en bård av lövträd. Längs med inventeringsområdets södra kant finns också ett tätt och planerat bestånd med 30–60-åriga granar. Slänterna ner mot bäckarna (både biflödet i öster och Kyrkebäcken i söder) är branta och ett par meter höga.

Inventeringsområdet framgår av figur 2 och 3.

Metodik

Inventeringen utfördes enligt *Svensk Standard SS 19 90 00*. Det innebar identifiering av geografiska områden med positiv betydelse för biologisk mångfald, samt bedömning av denna betydelse. Områden av positiv betydelse för biologisk mångfald avgränsades och beskrevs som naturvärdesobjekt. Naturvärdesobjektens betydelse för biologisk mångfald bedömdes enligt en skala i fyra naturvärdesklasser enligt figur 1.

Med biologisk mångfald avses; ”mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.”

Högsta naturvärde – naturvärdesklass 1
Störst positiv betydelse för biologisk mångfald
Högt naturvärde – naturvärdesklass 2
Stor positiv betydelse för biologisk mångfald
Påtagligt naturvärde – naturvärdesklass 3
Påtaglig positiv betydelse för biologisk mångfald
Visst naturvärde – naturvärdesklass 4
Viss positiv betydelse för biologisk mångfald.

Figur 1. Naturvärdesklasser.

Naturvärdesinventeringen utfördes med *detaljeringsgrad detalj*. Det innebär att redovisningen omfattar naturvärdesobjekt med en yta av 10 m² eller mer samt linjeformade objekt med en minsta längd av 10 m och 0,5 m bredd.

Som tillägg till naturvärdesinventeringen gjordes tilläggen 4.5.2 *Naturvärdesklass 4* och 4.5.5 *Detaljerad redovisning av artförekomster*.

Förarbete

För att identifiera potentiella naturvärdesobjekt flygbildtolkades inventeringsområdet med hjälp av kartor i Eniros digitala karttjänst. Relevant information om biologiska bevarandevärden och naturvårdsintressen eftersöktes dessutom från följande källor:

- Naturvårdsverkets *Skyddad natur*
- Skogsstyrelsens *Skogens pärlor*
- ArtDatabankens databas Artportalen, utdrag av samtliga observerade arter. Noterade förekomster från perioden 1980-01-01 till 2017-04-10.
- Elfiskeregistret, SLU.
- Åberg, N. Fiskevårdsåtgärder i Kungälv 2009. Västsverige fiske och fiskevård.
- Samtal med TorBjörn Nilsson, kommun ekolog i Kungälvs kommun.

Fältinventering

Fältinventering genomfördes genom att hela inventeringsområdet genomströvades. Utifrån beprövad kunskap och erfarenhet eftersöktes biotopkvaliteter och arter av betydelse för biologisk mångfald. Särskilt fokus lades på Kyrkebäcken, dess biflöde och strandmiljön kring dessa båda vattendrag.

Fältinventering genomfördes under en dag, 13/4–2017.

Naturvårdsarter

Med naturvårdsart avses art som indikerar att ett område har naturvärde eller som i sig själv är av särskild betydelse för biologisk mångfald. Bland naturvårdsarterna har rödlistade arter och skyddade arter särskild betydelse. Naturvårdsarter kan, men behöver inte, tillhöra en eller flera olika kategorier enligt nedan.

Med *rödlistad art* menas art som enligt den internationella naturvårdsunionens (IUCN) kriterier inte bedöms ha långsiktigt livskraftig population i Sverige utan löper risk att försvinna från landet. Rödlistade arter delas in i olika hotkategorier. NT= nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, CR = akut hotad och RE = nationellt utdöd. Rödlistade arter markeras i rapporten med någon av ovanstående hotkategorier efter artnamnet.

Med *skyddad art* eller *fridlyst* avses art som omfattas av förbud enligt 4–9 §§ Artskyddsförordningen, med följande förtydligande som finns i Naturvårdsverkets handbok (Naturvårdsverket 2009): ”Även om alla fågelarter omfattas bör arter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen, rödlistade arter samt sådana arter som uppvisar en negativ trend prioriteras i skyddsarbetet.” Skyddade arter markeras med (§) efter artnamnet.

Skogsstyrelsen har tagit fram en förteckning över arter som indikerar miljöer med höga naturvärden i skog – *signalarter i skog*. Art som tillhör denna kategori markeras med (S) efter artnamnet.

Arter som bedöms uppfylla definitionen för naturvårdsart men som inte tillhör någon av ovanstående kategorier redovisas utan markering efter artnamnet.

Resultat

Informationskällor - tidigare kända uppgifter

Naturinventeringar

Uppgifter om reproducerande öring samt beskrivningar av genomförda fiskvårdande åtgärder i Kyrkebäcken finns i rapporten "Fiskevårdsåtgärder i Kungälv 2009" och har framkommit vid samtal med TorBjörn Nilsson Kungälv kommun.

Inga tidigare övriga naturvärdesinventeringar från området hittades.

Naturvårdsarter

I Artportalen.se finns enstaka uppgifter om de rödlistade arter från inventeringsområdets direkta närhet men inga uppgifter från själva inventeringsområdet. Uppgifterna gäller rastande starar *Sturnus vulgaris* (VU) och gulspårar *Emberiza citrinella* (VU) vid Aspvägen norr om inventeringsområdet och rastande starar *Sturnus vulgaris* (VU) vid Kastellegårdsskolan söder om detsamma. Strax väster om inventeringsområdet finns en växtplats för den rödlistade kärlväxten falkbjörnbär *Rubus frisianus* (VU). Se figur 2.

Figur 2. Tidigare rapporterade förekomster av naturvårdsarter. Kartan är hämtad från Artportalen.se och därefter bearbetad. Förekomst av naturvårdsarter är markerade med gul fylld cirkel. Det geografiska område som utsökningen baseras på markas med röd heldragen linje, utsökningen omfattar tidsperioden 1980-01-01 – 2017-04-13. Inventeringsområdet är markerat med svart streckad linje.

Gällande områdesskydd

I inventeringsområdet finns inga registrerade områdesskydd kopplade till naturvård eller naturvärde.

Inventeringsresultat

Områden som saknar naturvärde

Områden inom inventeringsområdet som bedömts sakna betydelse för biologisk mångfald består främst av ett planterat granbestånd, ohävdade och klippta gräsmarker (inklusive rabatter), bebyggelse och asfalterade ytor. I sitt nuvarande tillstånd bidrar inte dessa miljöer till mångfald inom arter, mellan arter eller ekosystem.

Naturvärdesobjekt

Tre naturvärdesobjekt har identifierats, avgränsats och beskrivits, se figur 3. Två av dem (objekt 1 och 2) utgörs av smala lövträdsbårder och ett (objekt 3) utgörs av den aktuella sträckan av Kyrkebäcken. De två förstnämnda har visst naturvärde – klass 4 och det sistnämnda har påtagligt naturvärde – klass 3.

Samtliga naturvärdesobjekt finns beskrivna på sidorna 10–12.

Naturvårdsarter

Fyra naturvårdsarter påträffades vid inventeringen. Fyndplatserna framgår av figur 3 och arterna listas nedan i tabell 1.

Tabell 1. Relevanta naturvårdsarter (rödlistade och fridlysta arter samt signalarter) som observerades i inventeringsområdet under naturvärdesinventeringen. För varje förekomst anges vilken naturvårdskategori arterna tillhör (rödlistade anges med respektive hotkategori, signalarter anges med "S" och fridlysta arter anges med "§"). Arter utan kategorimarkering är arter som på annat sätt bedömts vara naturvårdsintressanta.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Kategori	Antal fynd	Koordinater RT 90
skogsalm	<i>Ulmus glabra</i>	CR	1	6422083; 1269819
getlav	<i>Flavoparmelia caperata</i>	§	1	6422022; 1269937
glansfläck	<i>Arthonia spadicea</i>	S	1	6422114; 1269806
myskbock	<i>Aromia moschata</i>	S	1	6422022; 1269937

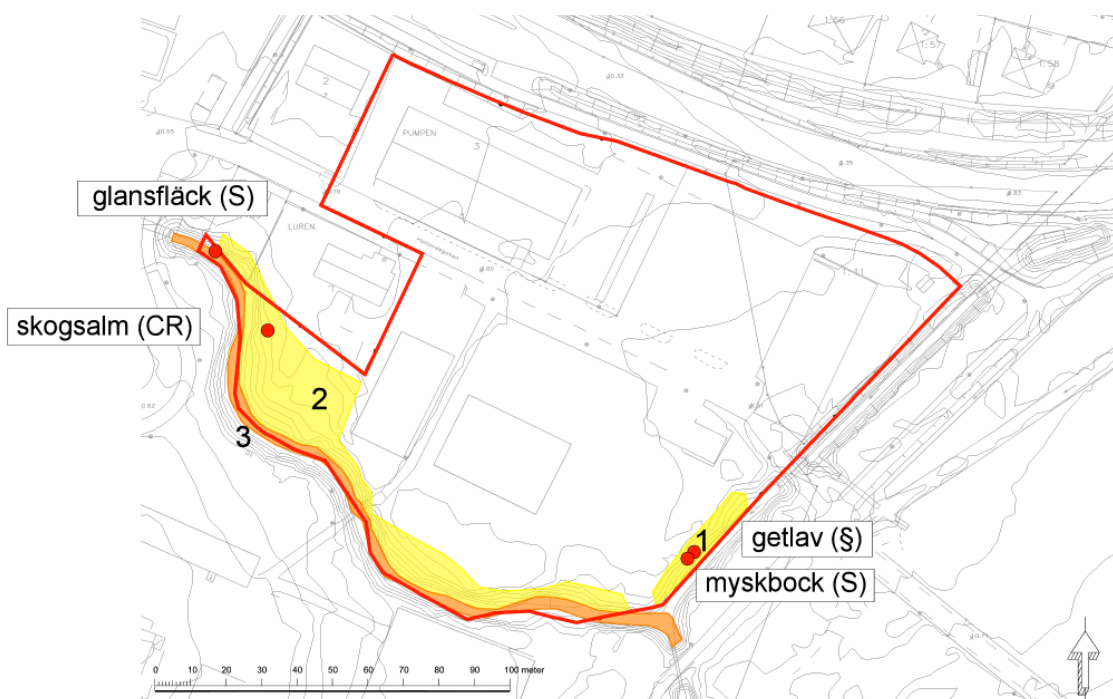
Getlav var den enda påträffade naturvårdsarten som har ett formellt skydd. En stor bål av arten växte på en sälg som stod strandnära i naturvärdesobjekt 1 (se tabell 1 och figur 3). Getlaven är fridlyst i hela landet och dess skydd regleras i Artskyddsförordningen § 8. Det är förbjudet att avsiktligt eller oavsiktligt ta bort exemplar av arten.

Det bör dock påpekas att getlaven har ökat sin förekomst kraftigt under senare år, särskilt i Göteborgs-trakten. Flera fynd har gjorts i centrala stads- och tätortsmiljöer som i övrigt tycks sakna naturvärden. Arten är ej längre rödlistad. Förekom-

ten av getlav i inventeringsområdet indikerar inte att området har höga värden för andra vedlevande kryptogamer.

Getlav på en sälj i naturvärdesobjekt 1.

Figur 3. Inventeringsområde vid Ytterby är markerat med röd linje. Naturvärdesobjekt 1,2 och 3 är markerade med orange och gul polygoner. Orange polygon markerar naturvärdesobjekt med påtagligt naturvärde – naturvärdesklass 3 och gula polygoner markerar naturvärdesobjekt med visst naturvärde – naturvärdesklass 4. Naturvårdsarter är markerade med röd fyllda cirklar och artnamnen anges i intilliggande textrutor.

Redovisning av naturvärdesobjekt

Objekt 1

Naturvärdesbedömning: Visst naturvärde – naturvärdesklass 4

Dominerande naturtyp: Skog och träd

Biotoper: Sälgar och klibbalar ut med bäck.

Natura 2000 naturtyp: -

Beskrivning: Objektet utgörs av en smal remsa med sälgar och enstaka klibbalar som växer i slänten ner mot bäcken. Träden är genomgående ganska kläna (< 30 cm i brösthöjdsdiameter) och troligen inte äldre än 30–40 år. Flera av träden är flerstammiga. Marken är mull- och näringsrik och har en stor inslag av lera. Fältvegetation domineras av kirskaål, svalört, brännässla, hallon och vit-sippa.

Sällsynthet och hot: -

Biotopkvalitéer: Sälgar i bäcknära läge.

Naturvårdsarter: Getlav *Flavoparmelia caperata* (§) växer med en stor bål på en sälg vid bäckkanten. Kläckhål av myskbock *Aromia moschata* (S) förekommer på sälgarna i objektet.

Områdesskydd: -

Kommentar: -

Objekt 1 utgörs av en smal bård med sälgar och enstaka klibbalar. På en av sälgarna växer den fridlysta arten getlav.

Objekt 2

Naturvärdesbedömning: Visst naturvärde – naturvärdesklass 4

Dominerande naturtyp: Skog och träd

Biotoper: Lövskogsbestånd.

Natura 2000 naturtyp: -

Beskrivning: Utmed Kyrkebäckens norra strand finns en smal bård med lövträd, främst sälg, klibbal, hägg, fågelbär och enstaka skogsalmar. Träden är överlag klena och relativt unga. Några klibbalar längst i väster är dock något grövre. Flera träd som står närmast bäcken har vält och lutar ut i bäckfåran. Marken har ett högt lerinnehåll men är fläckvis mullrik. Fältvegetationen domineras av kirskaål, svalört, brännässla, hallon, vänderot och vitsippa.

Biotopkvalitéer: Lövträd i utmed bäck.

Naturvårdsarter: Glansfläck *Arthonia spadicea* (S) växer på de grövre klibbalarna längst i väster. Tre stycken skogsalmar *Ulmus glabra* (CR) växer samlat i västra delen av objektet.

Områdesskydd: -

Kommentar: -

Naturvärdesobjekt 2 utgörs av triviällövskog med klenare träd av asp och sälg.

Objekt 3

Naturvärdesbedömning: Påtagligt naturvärde – naturvärdesklass 3

Dominerande naturtyp: Vattendrag

Biotoper: Mindre bäck med enstaka forssträckor.

Natura 2000 naturtyp: -

Beskrivning: Objekt 3 utgörs av Kyrkebäckens lopp där den rinner utmed inventeringsområdets södra kant. Längs den aktuella sträckan är bäcken 2–4 meter bred och 20–ca 80 cm djup. Flödes hastigheten varierar ganska mycket. Det finns fem korta forssträckor och däremellan finns djuphålor där vattnet är mer långsamflyttande. I de forsande partierna är botten grusig och stenig och i de långsamflyttande delarna är botten lerig. Några få träd har fallit ner i bäcken och bildat död eller döende ved i vattendraget. Förutom grenar och stammar finns det gott om skräp och skrot i bäcken. Vid besöket var vattnet mycket grumligt och siktdjupet var begränsat.

Biotopkvalitéer: Forssträckor

Naturvårdsarter: Reproduktion av öring *Salmon trutta* i bäcken.

Områdesskydd: -

Kommentar: -

Kyrkebäcken fotad mot sydost från gångbron över till Kastellegårdsskolan. I bäcken finns spridda fallna träd och skräp.

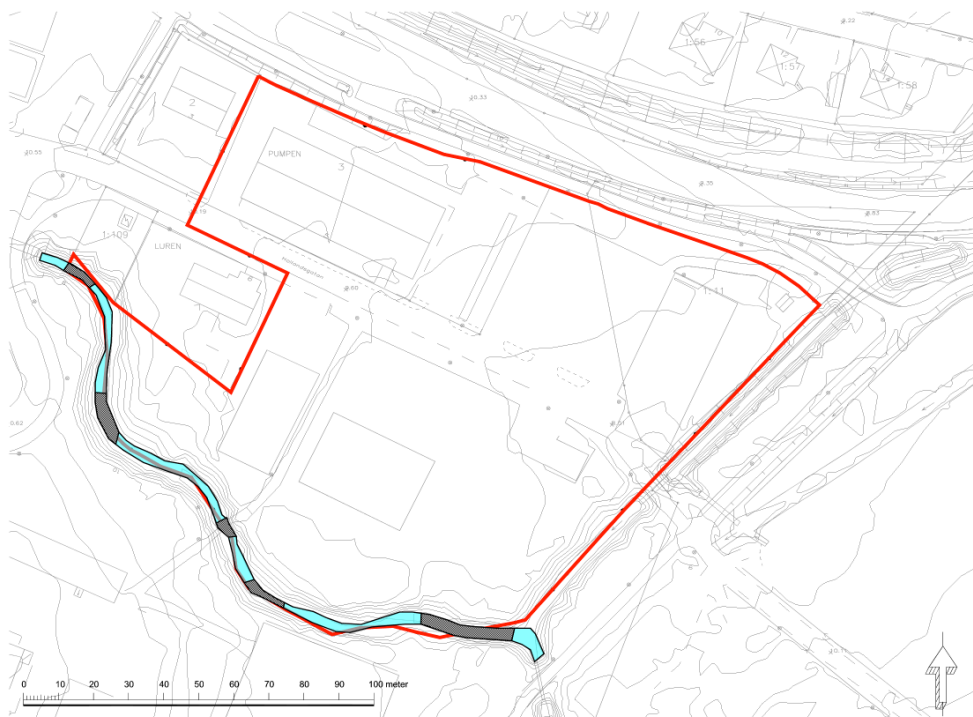
Lövskogsbårdens betydelse för Kyrkebäcken

I den aktuella sträckan av Kyrkebäcken leker öring och reproduktionen är enligt uppgift mycket riklig (muntlig TorBjörn Nilsson, Kungälv kommun). För att gynna öringen har åtgärder genomförts i den aktuella bäcksträckan. Åtgärderna består i att man har placerat ut stenar och grus skapat forssträckor och lämpliga lekbottnar för öringarna (muntlig TorBjörn Nilsson, Kungälv kommun samt Åberg 2009).

En viktig komponent för att Kyrkebäcken ska vara lämplig uppväxtmiljö för öringar är att den är beskuggad. Skuggan skapas av de omgivande träden och buskarna. Skuggningen har en temperaturstabiliserande effekt på vattnet vilket är viktigt för öringarna. Träden som står på södra sidan bäcken bidrar i en mycket högre utsträckning till beskuggningen än de som står på norra sidan bäcken. Lågt sittande grenar och överhängande träd på norra sidan kan dock också ge viss skugga.

De omgivande lövträden och buskarna är också viktiga för öringarna genom att de släpper sina löv ner i vattnet. Lövförnan bidrar till ett rikare akvatiskt insektsliv som utgör födoresurs för fiskarna. Vidare utgör de stammar och grenar som hamnar i vattnet viktiga gömställen och tillhåll för såväl yngel som större öringar. Lövförna och död ved skapas sannolikt i ungefär lika stor utsträckning på norra som södra sidan av bäcken.

Bäcknära lövträd och buskar är särskilt betydelsefulla intill forssträckor och sträckor med lämpliga lekbottnar där reproduktionen sker. I den aktuella delen av Kyrkebäcken finns fem mindre forssträckor, se figur 4. För att minimera risken för påverkan på öringbeståndet bör man spara bårder med lövträd och buskar intill dessa sträckor.

Figur 4. Den aktuella sträckan av Kyrkebäcken är markerad som ljusblå polygon. Forssträckorna är markerade med grått raster.

Bilden visar den västligaste av forssträckorna i den aktuella delen av Kyrkebäcken.

Längs med de partier med lugnflytande vatten i Kyrkebäcken är träddidån av något mindre betydelse för öring. Om träden avverkas bör bäckens kanter tillåtas växa igen med gräs och örter vilket ökar fårans stabilitet och minskar erosion som kan bidra till igenslamning. Om man avverkar träden här finns det dock en risk att vass breder ut sig vilket inte är positivt för öringbeståndet.

Öringarna kan missgynnas kraftigt om bäcken utsätts för kraftig slamning och läckage av finkornigt material. Slam och lera kan försämra de grusiga lekbottnarnas kvalitet och eventuellt kväva rom och yngel. För att undvika att slam och lera rinner ut i bäcken är det viktigt att vidta tillräckliga åtgärder som förhindrar läckage i samband med eventuella gräv- och schaktningsarbeten i bäckens närhet.